

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Premium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7'..

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquaque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN ITALIA

Apud DESCLÉE, LEPÈBRE ET SOC.

ROMA, Via Santa Chiara, 39-31.

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES

London W. — 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS

AMERICAE SEPTENT.

Apud COMMISSIONAT OF THE HOLY LAND.

NEW YORK, 108 W. 35th St.

IN CANADA

ET NEWFOUNDLAND

NEW YORK (U. S. Amer.), 148 W. 35th St.

IN BELGICA

Apud DESCLÉE, LEPÈBRE ET SOC.

LUGDUNI

Apud DESCLÉE, LEPÈBRE ET SOC.

Rue Victor Hugo, 5

IN GALLIA

LUTETIAS PARISIORUM

LIBRARIIS VIC ET AMAT

CHARLES AMAT SUCC.

Rue Cassette, 11.

IN HUNGARIA

INNOVIS (LILLE)

Apud

C. B. LIPTAY, CORRESP. DE HONGRIE

Rue de Noz, 41.

IN HUNGARIA

DUDAPOLY, Palais du Théâtre National.

RERUM INDEX

DE LITTERARUM CERTAMINE A COMMENTARIO "Vox Urbis", INDICTO	Vox Urbis.
DE PURO GENTIS VEXILLO NERIGIS CONCESSO	Romanus.
FRANCISCUS ASSISIENSIS CORAM DECEDENTE SAECULO	E. Di Bisogno.
EX BATAVIA - Transvaalianum bellum quomodo Batavi iudicent	L. M. Microvir.
PAULUS DIACONUS	Alpha.
PAULI DIACONI CARMEN IN LAUDEM LARII LACUS.	
PASQUINUS	H. D. V. Pieralice.
GENUS QUODDAM HOMINUM PROSCRIPTUM	D. Tamila.
"AURORA", FRANCISCI BARBERII VULGO "IL GUERCINO",	Laelius.
ARANEE FAMILIARES	X.
LOLLIUS SIVE DE PROVECTA LATINITATE	P. Angelini.
DE APOPLEXIA	Dr. L. Kaul.
DE SANCTI MAURITII AGAUNENSIS THESAURO	A. Sordet.
SACRARIUM EXPEDITIONUM FASTI. - Monialium Arabicarum domus in Oriente	Ian. Angelini.
constitutae	Poplicola.
ANNALES	Scriba.
PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS	I. Sola.
AENIGMATA	

In tercia operculi pagina:

PER ORBEM . . . . **Viator.**

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCII

M DCCC XCIX

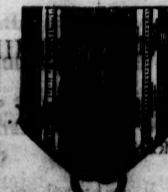
F. G. FRATRUM PARISI
Comitiorum ad Sacra Opificium praemiis insigne

AB ANNO 1829 CONSTITUTUM

In Foco Campi Martii, 6

EMERITI

**Principia Tempia cereis instruit ubique ter-
rarum. In Asiam, Africam et urbem Constantino-
polim mittit ingentia rerum hujusmodi pondera,
pretio *francs* 180 pro singulis 100 Chilogramm.
*Si vero ab America aut ab Australia petantur
onera (300 Chilogramm. ad maximum), pretium erit
180 pro 100 Chilogramm.***

Civis querenti explicatio erit uberior.

EXTRAE URBIS ROMAE

PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
CONVENTUS VARIAS ET NUMERO DIFFERENTES
AD MUNIMENTA, MONUMENTA, SCENAS, MUSEA,
MAGAZINES, LIBRARIES, ETC. ETC.
SOCIETATIS PROSPECTUS

VOX URBIS non datur;
Vox Urbitum L. 2.50

VOX URBIS Admirebatur
MURA MUNDI PROSPECTUS EXEMPLARIA

ACQUIPET PRETIO.

* Typis DESCLÉE, LEFEBVRE & S.
superime prodierunt *

Praelectiones de Deo Uno

QUAS AD MODUM COMMENTARII

IN SUMMAM THEOLOGICAM DIVI AQUINATIS

HABEBAT IN COLLEGIO S. ANSELMI DE URBE

Laurentius Tanssens, S. Th. D.

Monachus Maredsolensis (Congr. Béur.), eiusdem Collegii Rector

S. Indicis Congr. Consultor.

Tomus II (1. - 100. XIV-XXVI) - Lib. 7.50

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

ROMAE - VIA Alessandrina, 87

Prospectus Subnotationis anno MCM
(Vid. in secunda operculi pagina).

Vox Urbis non datur; vox Urbitum L. 2.50

Roma - Ex Officis Forzani et Socii.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italianam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 19, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE — Via Alessandrina, 87.DE LITTERARUM CERTAMINE
A COMMENTARIO "VOX URBIS", INDICTO

Diem elapsi mensis Octobris ultimam constitutimus fatalem sociis, qui ad litterarum certamen a nobis indictum scriptis suis accedere cuperent; idque fecimus pluribus deprecantibus, quod, curis districti, vel nondum incepta absolvissent, vel absoluta non emendassent. Verum tamid, quamvis moeste, nobis confitendum est, rei exitum minime contigisse, qui in votis erat: duo enim opuscula tantum ceteris addita sunt, his verbis signata:

6. *Sero venientibus...*7. *Narratio saepe doctrinæ loco est.*

Vincetne in exiguo numero virtus? Proximis kalendis Ianuariis notum erit, cum sententiam dixerint cl. viri PETRUS ANGELINI et HYACINTHUS DE VECCHI PIERALICE, latinis litteris tradendis in Urbe doctores, alter in pont. athenaeo Leoniano, alter in regio lyceo-gymnasio, cui nomen a Torquato Tasso. Ipsi enim, una cum dre. JOSEPHO FORNARI, in commentario nostro redigendo primas agente, delecti sunt, ut scripta omnia ad trutinam vocent; iamque, ut par est, sedulo atque arcani lege obstricti in opus incumbunt.

Vox Urbis.

DE PURO GENTIS VEXILLO

NERIGIS CONCESSO

Quae copia sanguinis per saeculorum cursum fuerit circa vexilla profusa, ecquis mente recolere poterit? Vix enim est culta vel barbara coacta civitas, cum statim princeps labrum hastae suspendens, vel suppura in summis navium malis vento permittens, symbolum patriae constituit, quo circa innumeris eius posteris ante moriendum est, quam vel hostibus illud tradant sive aemulis submittant.

Iure proinde haec recognitans animus laetatur quam maxime, cum dissidia de signis huiusmodi exorta tam cruenta esse noscens, eo potius civili officio et mutua caritate viderit feliciter composita. Contigit hoc quidem Nerigorū integriniae genti, quae cum diurno iam tempore cum foederatis sibi Scandinavis de proprio vexillo decertavissent, Oscarii regis benigna prudenter se tandem optata consequutos nuper viderunt.

Inter alia enim quae ab initi foederis tabulis constituta erant, hoc fuerat praecipue cautum, ut

Nerigis in navali commercio exercendo purum circumferendi vexillum facultas pateret, propriisque tantum coloribus distinctum, atque a Suetiorum protinus separatum. Contestabatur asserto iuri Douglas comes, domesticarum rerum minister, qui imperata ab Oscario Iº rege in edicto anni M DCCC XLIV de communi foederatorum bellico vexillo, ad commercii etiam vel navium signum extendenda contendebat.

Verum, quanto studio quantaque constantia acceptos a patribus servare colores in hoc saltem Nerigi voluerint quis creder? Fervor enim animos eo usque succenderat, ut in municipum aula de muniendis Norvegiae arcibus et praecipue Christianiae urbis moenibus lata lex fuerit, et prope ad arma uterque populus descenderit.

Quod cum imminere suis populis exitium tetricum rex sensisset, temporis necessitatibus consulendum suae auctoritatis ac muneris esse duxit, reque bene perspecta, edidit regale decreta, quo purum, ut aiunt, vexillum, idest gentis omnino proprium, Nerigorū populo in commerciis adhibendum concessit.

Unum quidem dolendum, post vulgatam regis sanctionem, plurimis fuit, Douglas comitem nimirum, de republica optime meritum, suo munere abdicare fuisse coactum. Id vero salus publica expostulabat; attamen eximius vir neque de regali amicitia, neque de grato civium animo quidquam amisit, vel de civili gentium existimatione, qua fama eius late pervaserat.

Sed pergratim sane optimo cuique viro gravissimae rei tam fauste compositae nuncium innotuit. Mirum enim omnibus est, in tanta nostrorum temporum ignavia, gentem hanc vel illam adhuc videri pro nobilissima quaque mettam fortiter contendere, ut, nullo fracta metu, iura patriae vel libertatis sancta tueatur. Quare non minori laetitia quam, puta, Boerorum ultima in Africa pro aris et focis pugnantium excepti sunt triumphi, de restitutis regis aequitate Nerigorū iuribus, ubicunque civilis libertas floret, plausus populi insonuit.

ROMANUS.

FRANCISCUS ASSISIENSIS
CORAM DECEDENTE SAECULO

Quae de Francisco Assisiensi plurima scripta sunt, et de rebus Franciscanis extra fines claustrorum a plerisque disputata, attente omnia lecta, etiam a viris qui longe a religione aberant, et perpensa vidimus. Hac nostra aetate diversis cupiditatibus agitata, in medium rerum omnium certamen perducta, difficultatibus studiisque novis, quibus artes subiunguntur omnes, affecta, quis

dubitet quin agnoscenda sint semina quoque arboris, quae in gremio venturi saeculi vim novam consecutura magnum fructuum et florum incrementa fundet? Animi enim cogitationes sunt persaepe tamquam semina quae diu sparsa, diu quoque terra gremio mollito ac subacto excipit, et obcaecata cohabet, usque ad diem quo semen idem tepefactum eliciat herbescentem ex eo viriditatem.

Quod longissime ab omnium sensu nunc disiunctum reris, id in omnium sermone cito versabitur. Nos autem societati laboranti subvenire studiose opitularique debemus, cum non tantum ad rerum cognitionem studia valeant, nec doctrinæ finibus contineantur, sed societas tuenda et adiuvandæ causa etiam atque etiam pertractanda sint.

Scriptor egregius, rerum quae ad Sanctum Assisiensem pertinent omnium longe peritissimus, quocum amicitia me coniunctum esse gaudeo, *Speculum perfectionis* maximum diligentia edidit, a fratre Leone, uti fertur, conscriptum (1). Etenim ille opus hoc censet antiquissimam narrationem esse, quae de Francisco supersit. In eo ratio dicendi est simplex, sed pura, et ex cognitione intimâ vitae patris Francisci efflorescit oratio: — Leo frater Francisci familiariter utebatur, illi uberrima spe, pietate dulcissima, suavissimo studio inserviebat; de amoris vulneribus in corpore acceptis Franciscus cum illo uno discipulo loquebatur, ac de ineffabili eo verbo, quod in animo extra se rapto divinitus inerat. — Circa *Speculum* autem dubia quaedam haud dudum prodiere, quae nomen prae se strenui eruditique viri ferebant (2); *Speculi* enim nonnulla capita *Canticum Solis* originem spectant, de quo multa a scriptoribus falsa quidem divulgata et multa acerrime disputata sunt (3). Franciscus ipse, divina poësi *inebriatus*, et criticis quibusdam versuum effector videbatur, aliquis omnis artis contemptor. Item cum ad metricam rationem redactum (4), tum soluta oratione editum; cum dignissimum ac ineffabile poema a plurimis, tum fere contemnendum modo a paucis, quorum doctrina non levitatem sed interperantia laborat, *Canticum* eius extimatum est. Ita utrum gallice potius an latine Deum laudare Franciscus soleret, cum extent laudes quas, tamquam Patris pretiosissimas reliquias, frater Leo primum obtinuit, disceptatum est (5). Sed Celandensis in ipsa *Prima Vita*, quae dissimillima ab altera etiam a P. Sabatier iudicata est, verba facit quaedam minime neglegenda, et iniuria a Sabatier ipso interdum neglecta (6), de laudibus creaturam.

(1) *Spec. etc.*; edidit P. SABATIER, Paris, 1898. — De ipso *Speculo*, veluti de *Vita S. Francisci omnium antiquissima*, hoc in *Vox Urbis* commentario (ann. I, num. IV) summa referens F. Raimondi nonnihil optime scripsit.

(2) DELLA GIOVANNA, S. F. giullare e le « Laudes creaturarum ».

(3) De Francisci cantica vide, sis, F. A. Opuscula per F. L. WADDINGTON; sed de cantica illis disceptavit p. ARPO (Guastalla, 1777). Vide etiam in *Miscellanea Francescana*, vol. VI, 1897.

(4) E. TEZA in *Propugnatori*, 1888. Vide ceterum BÖHMER, *Der Sonnengesang*, in *Romanische Studien*.

(5) Confer *Le laudi latine e il Cantico del Sole*, curante I. SALVADORI (typ. Portiunculae, 1897). Responsorium b. F. habet versum: *Laudes decantat gallice...* Et gallice a viatoriis stipem petebat, et gallice etiam cantabat. CELANENSIS *Vita altera*: « Exterius gallicum dabat sonum, gallicum crumpebat in iubilum ». Haec, licet gallico sermone recte loqui nesciret (TRES SOCI).

(6) *Spec.* p. xxxvi.

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS Commentarij VOX URBIS anno MCM

Pretium annuae subnataonis est: in Italia Lib. **10**;
ubique extra Italianam Lib. **15**; M. **12**; Sch. **12**; Doll. **3**; Rubl. **6**; Flor. **7 1/2**.

ad Aristidem Leonori equitem, commentarii ipsius possessorem et administratorem

ROMA - Via Alessandrina, 87

PRAEMIA SOCII CONSTITUTA

Inter eos omnes, qui die XV mensis Martii MDCCCC inter commentarii socios numerentur, sunt committetur sacro Paschatis Resurrectionis die eiusdem anni

Theca Aurea Pulveri Nicotiano Asservando

qua SS. Dominus PIUS Papa IX. f. a. utebatur, prouti ex luculento constat in scriptis testimonio
AMERICAE SEPTEMBER ET NEMORINDIAND
Aug Decades Translated by Rev. Andrew Barnes and Dr. Galt

Qui primum nunc nomen dederint, pretiumque subnotationis solverint uti supra, Vox Urbis commentarium accipient ad ipso subnotationis die usque ad expletum annum MDCCCC, iisque donum erit.

URBIS A JANICULO MONTE PROSPECTUS

late magnus (m. 1.10 X 0.24) et visu decorus.

Sociis qui subnotationem renovabunt dono dabitur

LIBER (vulgo "Album") PRAEcipua URBIS REFERENS

pulcritudine insignis atque, commentarii moderatore iubente, expresse conflatus.

Denique illis inter socios, et recentes et veteres, qui tres in Italia, vel binas ubique extra Italiam subnotationes novas comparaverint, earumque annum pretium recto tramite miserint ad commentarii administratorem, optio erit unius ex his XXXIII quae sequuntur, quod gratuito pariter habebunt:

I. . . . Aristotelis <i>De arte poetica</i> liber. Rec. GUILELMUS CHRIST.	VIII. . . Xenophontis. <i>Expeditio Cyri</i> . Rec. A. HUG.
Id. <i>Ars rhetorica</i> . Ed. A. ROEMER.	Id. <i>Historia Graeca</i> . Rec. O. KELLER.
Id. <i>Quae feruntur Magna Moralia</i> . Rec. FR. SUSEMILH.	Id. <i>Institutio Cyri</i> . Rec. A. HUG.
II. . . . <i>Fabulae Romanenses</i> grecce conscriptae ex rec. et cum adn. A. EBERHARD.	Id. <i>Commentarii</i> . Rec. W. GILBERT.
III. . . . Homeri <i>Carmina</i> . Ed. GUIL. DINDORF. (Voll. 2).	Id. <i>Scripta minora</i> . Rec. L. DINDORFIUS.
IV. . . . <i>Metrologicorum scriptorum reliquiae</i> . Ed. FRIDERICUS HULTSCH. (Voll. 2).	IX. . . . <i>Novum Testamentum</i> . Graece ed. PH. BUTTMANN.
V. . . . <i>Patrum Nicaenorum nomina grecce, latine, syriace, coptice, arabice, armeniace</i> . Edd. H. GELZER, H. HILGENFELD, O. CUNTZ.	X. . . . Augustini (Sancti Aurelii) <i>De civitate Dei</i> lib. XXII. Iterum rec. B. DOMBART. (Voll. 2).
VI. . . . <i>Plutarchi Vitae parallelae</i> . Rec. C. SINTENIS. (Voll. 5).	XI. . . . Caesaris C. Iuli cum A. Hirti aliorumque supplementis: Commentarii de bello Gallico, de bello civili, de bello Alexandrino, de bello Africo, de bello Hispano. - Fragmenta. Recc. B. KÜBLER et Ed. WÖLFFLIN. (Voll. 3).
VII. . . . Strabonis <i>Geographica</i> . Rec. A. MEINEKE. (Voll. 3).	XII. . . . Ciceronis M. Tullii <i>Opera rhetorica</i> . Edidit FRIEDRICH. (Voll. 2).

(Sequitur in tertia operculi pagina)

credo; nam in aeternum vera haec. Q. Horatii ad Moecenatem sententia:

... Quaerenda pecunia primum est,
Virtus post nummos (1).

Bene audiant tamen Batavi, qui, pro viribus suis, opem consanguineis ferunt et, contra spem, eorum victoriam, quia virtutis et libertatis et iustitiae contra «damnum iniuria factum», in potentiores sperant; quippe Phaedri mire conveniat de lupo et agno affabulatio:

Hae propter illos scripta est homines fabula,
Qui fictis causis innocentes oppriment.

Ad quos, mutato nomine, res spectet, nemo est qui non videat.

Roterodami scribam idib. Nov. 1899.

M. L. MICROVIR.

Una cum hac epistola ad nos pervenit ROMANI responsio iis, quae H. A. STRONG de Transvaaliano bello scripsit kal. Novembr. Verum iam satis in commen-

tio nostro rem dispensatam rati, disceptationi finem im-

ponimus. V. U.

Si optimorum consiliorum alique factorum testis in omni-
nis nobis conscientia fuerit, sine ullo metu summa cum bro-
nate vivemus.

(Cic. Pro Cuent.)

PAULUS DIACONUS

Si inter creberissimas illustrium virorum memorias, quas ubique terrarum centenariis revocatas diebus nostrum delabens aevum salutavit, monachum hunc ferre se antiquitatis pharum hactenus praetermissus, non velim id negligentiae tributum. Licet enim Civitate in oppido, ad fines Italiae constituto, quod Forum Iulii nomen a patribus obtinuerat, sint elapsi mense Septembri doctorum virorum feriae in eius honorem expletae, nemini tamen apertum est eo adamus mense Pauli memoriam recoli oportere: siquidem eius obitus nec annus quidem tuto dignoscatur: hinc Dahn pro anno DCCXCV, inde Mabillonio pro DCCXCIX pugnante.

Porro qui certa die celebratas memorias curavimus ut suo loco revocaremus, novissimam hanc, et tempore dubiam, silentio tamen obrui pati non possumus, absequum honoris ipsi quoque solventes, quae merito quasi romanarum litterarum inter barbarie victricis fluctus supremus cultor effulgit. Cum itaque Forum illud Iulii, quae civitas iam Gracis et Romanis emporium commercii fuerat, in Longobardorum ditionem binis iam a saeculis venisset, Paulus e Varnefrido, illius gentis nobili viro, natu est. Ingenium vero eius a rudi barbarorum inde longe aberrans, in litteras maxime pronum apparuit, et Papiensi in studio, tunc exordiente, eximiae sue calliditatis pericula edidit. Quae cum Ratchis regi innotuerint, in regiam aulam Paulum, quamvis summa adhuc iuventa floraret, advocavit, et theologiae studiis addixit, prout ex vulgata a Mabillonio inscriptione deprehenditur, his verbis concepit:

Divino instinctu regalis protinus aula
Ob decus et lumen patriae te duxit alendum.
Omnia Sophiae coepisti culmina sacrae,
Rega moveante pio Ratchis, penetrare decenter (2).

(1) Epist. I, I, 53-54.

(2) App. ad vol. II Ann. Bened. n. 35.

Verum, Ratchis rex anno 749, pietatis stimulus commotus, regno se abdicavit, atque Casinense monasterium adiens, cucullam induit, quaerens pacem. Tunc nimurum Paulus ecclesiae Aquileiensis diaconus est renuntiatus, et, quamvis regis discessum magno dolore tulisset, in aula mansit, ut filiam Desiderii, qui in regnum successit, Desideratam, postea Carolo Francorum regi matrimonio iunctam, litteris erudit; huic autem regali virginis carmen dicavit suum, quod a sex mundi partibus inscripsit.

At paulo post, everso Gallorum armis regno, Paulus, tum quia regiam victorum familiam constanter dilexisse, tum quia vanam esse mundi gloriam et potentiam satis deprehendisset, sui regis exemplum sequutus, ipse quoque in Casinensem montem secessit, et monasticis votis sese Deo sacravit. Tunc equidem, quavis saeculari cura seposita, in pietatem tantum et in litteras incubuit, ac brevi ita excelluit, ut Hildericus abbas, eius discipulus, bonum omne in eo semper coniunctum adfuisse scriperit.

Traditur etiam, anno 781 elegiacum carmen ab eo fuisse conscriptum, ut fratri a septennio post Papiam depopulatam in Gallia captivi libertatem a Carolo imperatore obtineret; quod cum Carolus legisset, illum narrant versuum venustate: adeo fuisse perculsum, ut monachum coram se vocaret, qui clericos, ad Rothrudem filiam suam Byzantium comitandam adlectos, graecum sermonem doceret.

Multa inde ab historicis sunt fabulose enarrata sive de coniuratione quam Paulus contra Carolum inivisset, sive de eius relegatione ad Tremerum insulam, sive de transgressu ad aulam Arigisi regis. At certum est contra, Paulum fuisse multos per annos in Gallia moratum, quod operibus eius inibi redactis superevincit; licet, cum anno 787 Carolus ipse Casinense monasterium inuiseret, Paulus, Mabillonio teste, iamdiu ad illud rediisset. Ita a publicis negotiis alienus pie reliquam vitam exigit.

Inter VIII saeculi tenebras et clades, si quod illexit culturae vel sapientiae lumen, id ferme Pauli tribuendum est; neque sane Benedictino ipso in Ordine, maximis semper viris claro, quemquam invenies, qui Paulum hunc antecellat. Quapropter inter Casinensis monasterii laudes eximias merito ille recensetur, qui tum litterarum venusta copia, tum sapientiae firma documento maxima interaequa est habitus. Carmina enim eius, Vergiliiana quid redolentia, plurima ad nos usque pervenerunt; historica eius opera magno pretio aestimantur. Quo enim, de ferrea illa aetate, magis rarae sunt ac iejunae nobis traditae notitia, eo Pauli scripta maioris momenti fiunt. Ipsius supersunt miscellanea quaedam historica ex dissitis auctorum fragmentis digesta; et qui maximus eius librorum habetur, inter monasterii silentia longo studio redactus, *Historia Longobardorum* inscribitur, quo reapse sui populi vices, ab ipso e scandinavis nebulis egressu usque ad Liutprandi regis obitum a. 744, fideliter enarrantur. Frustra proculdubio hodiernae criticae subtilitatem in tradendis vetustissimis eventibus in eo requiras; at ea est rerum inibi congestarum moles, ut quoties in ea tempora studia converteris, ad Pauli librum configiendum tibi sit.

Homiliae etiam nonnullae, necnon chronicon quoddam Casinense pariter nostro auctori adscribuntur.

Quae itaque opera eius omnia, optimo consilio, nova ac nitidissima editione iterum vulgari curatum est; nec ferme ad centenarium eius memoriam rescolendam dignius quidquam poterat excogitari.

PAULI DIACONI CARMEN

IN LAUDEM LARII LACUS

Ordinar unde tuas laudes, o maxime Lari?

Munificas doles ordinar unde tuas?

Cornua panda tibi sunt instar vertice tauri,

Dant quoque sic nomen cornua panda tibi.

Munera magna vebis divinis dives asylis,

Regificis mensis munera magna vebis.

Ver tibi semper inest, viridi dum cespite polles;

Frigora dum superas, ver tibi semper inest.

Cinctus oliviferis utroque es margine silvis;

Nunquam fronde cares cinctus oliviferis.

Punica mala rubent laetos hinc inde per horlos;

Mixta simul lauris punica mala rubent.

Myrtle virga suis redolet de more corimbis,

Apta est et foliis myrtle virga suis.

Vincit odore suo delatum Perside malum,

Citreon has omnes vincit odore suo.

Cedat et ipse tibi, me iudica, fumeus Avernus,

Epyrique lacus cedat et ipse tibi.

Cedat et ipse tibi visra qui Fucinus unda est,

Lucrinusque palens cedat et ipse tibi.

Viceris omne fretum, si te calcasset laus;

Si Galilaeus uras, viceris omne fretum.

Fluctibus ergo cave tremulis submergera lindres;

Ne perdas homines fluctibus ergo cave.

Si scelus hoc fugias, semper laudabore cunctis.

Semper amandus eris, si scelus hoc fugias.

Sit tibi laus et honor, Trinitas immensa, per aevum;

Quae tam mira facis, sit tibi laus et honor.

Qui legis ista, precor, «Paulo» dic «parca, Redemptor!»

Spernere neve velis, qui legis ista, precor.

PASQUINUS

MARMORHAM Romae statuam tali distinctam nomine apud aedes olim Braschii, nunc publicae pretio vindicatas, ecquis ignorat? Non dubito fore plerosque, qui palatii huius aniam insignem spatio, et artibus decoratam eximiis, qui scilicet magnifico opere exstructas incuriosi praetereant; Pasquinum autem, in exteriori eminentem angulo occidentali, omnes oculo saltem, admiratione qui sculptoriae rei periti sunt, salutabunt.

«Habent sua fata libelli!» et sua fata sunt statuis; non enim Iovis Olympici signa et Apollinis et Veneris tot in se animos atque ora convertunt, quot ad se rapit Pasquinus; quamvis et simulacra illa sint integra, et phidiaca arte spectanda, hic autem, ore membrisque mutilius atque deformis, pristinae dignitatis et formae et pulcritudinis rara vix teneat vestigia.

Breviter qua de causa ista fiant exponam.

Si statuae huius inquiras originem, graecum habet auctorem, tantoque deducta olim dolataque artificio videtur, ut inter principes excellere facile possit; non enim defuere viri sculptores, quales habentur Canova et Bernini, aliquique plures, qui tanti eam facerent, quanti ipse truncus marmoreus, qui dicitur *il Torso di Belvedere*, in Museis Vaticanis aestimatur; miraculum artis, ultra quod humana mens et opifex dextera non possunt.

Iudicantibus autem antiquitatis cultoribus, statua, quam Pasquini nomine populus romanus voluit appellatam, Menelaum exhibebat Patrocli cadaver contra Teucros promisso clypeo ac districto ferrentem.

ALPHA.

rarum, idest florum et messium et vinearum et lapidum et silvarum et fontium et agerum virantium, cum terram et ignem et purum aera Franciscus Budaverit. Ad quae accedunt verba *Vitas alteras*: « Invitat omnes creaturas ad laudes Dei », ut aliter: « Laudes de creaturis tunc quasdam compositus ». Verba quidem quae ingeniosiora quam firmiora argumenta excitarunt (1).

Certe ab intemperantia affirmationum abhorre debemus. *Speculi* scriptor multiplex quorumdam ac flexuoso iter contemnit: ille evangelicam viam querit, in hac tantum vestigia figere vult. Scuras atque histriones imitari nequeunt in moribus fratres, sed « tamquam ioculatorum Domini nihilominus eunt »; « quid enim sunt servi Dei, nisi guidam ioculatorum eius?... » (2). Ille vagantur caelum intuentes, sine pera et calceamentis, fratres adiuvantes. Deum cum exultatione laudantes; et paupertate tui, hilares, progrediuntur:

Canticum vacuum eorum latrone viator (3).

At seraphim Assisiensis prudens erat simul et ardens; nec cum unquam fugit prudentiae sensus intimus ac subtilis; nec in vulnus edere (cum ceterum iam apud animum habet verba: « spernere se sperni», que alias Sanctus humanissimus usurpavit) intimam gaudia volebat. Moderationem autem et sapientiam eius regulae constitutas et servatas, multis difficultatibus adversantibus, confirmaverunt (4). Adolescens versatus erat in iocis, vir divinitatis ad Christum suum elatus orationi numerum sponte adiungebat; atque flores et aves diligebat, omne miserrimum complectebatur, verbo velut igni intima corda penetranti, stabatur.

In dubio quae attinuerunt ad *Speculum*, assentiri ingeniis oppugnatoribus nequimus, sum nulla in *Speculo* notata, et invenimus verba inveniamus, neque nota « incomprensiones » in narratione *Speculi de Canticis origine magni ponderis* habeatur.

Canticum enim laudibus latinis confirmatur, atque Celanensis verbis ipsius; sine italice scriptum an non, hoc dubitationem habeat, nisi *Speculi* paginae extant. Ita latine Franciscum scripsisse, hoc ingeniosus et eruditus vir defendebat: tamen sine laudibus latinis probabilius cum gallice scripsisse equidem videretur; quare id exemplum tantum aliud ac gallicum scriptum relinquere Sancum potuisse confirmat.

Praeterea a P. Sabatier comparationes saepe instituae sunt pervalide. Adnotiunculae, non aequi ponderis, sed persaepe subtiles et doctae quibus ille utitur, quaedam nomina commemorata, animadversiones in fratrem Hellum, plurima quae ad Francisci tempus pertinent et in medium discrimen hominum et rerum inducount, is « fervor spiritus » qui scriptorem *Speculi* obtinet, quaedam argumenta « a silentio » quod minime intelligi possit si *Speculum* ementia res sit, omnia quae attinent ad primam regulam ann. MCCXXI confessam (5), testimonia quae adiicienda sunt Francisci de Fabriano, Angeli Clarense; nisi adiucere velimus Ubertini verba (6) et ceteras, velut *Conformatum* (7) commemorationes; et memoria rerum quae spectant ad documenta (8), et descriptio mss., omnia haec *Speculum* primis Franciscanae hagiographiae locis collocant.

In adnotatiōibus autem vide de libris apud societatem Francisci, de fratribus domibus, de fratribus elec-

(1) Cf. contra *Spec.* p. 243, n. I.

(2) *Spec.* Cf. CELANENSIS *Vita altera* cit. Franciscus semper dilexit in fratribus « interiorē exteriōremque laetitiam » (*Spec.* V, c. 95), cum tamen verba inania ac ridicula nollet (p. 189). Frater Ginepro est laetus Domini ioculator. Fratres autem sunt « milites Tabulae Rotundae » et Franciscus narrationibus fortasse patria et memoris pueritiae Rolandum et Oliverium martyres appellabat.

(3) Iuv. X, 22.

(4) Cf. quoque *Spec.* III, c. 27-28. Nullis equidem odiosis verbis scriptor hic utitur, at contra sincero et quasi candido genere dicendi. Cf. IV, 56-57.

(5) Cf. *SAB.* pp. LVIII, LIX.

(6) Cf. *SAB.* p. CLXII. Et v. p. CXLIX.

(7) Cf. *Spec.* pp. 25, 32, 33 et passim.

(8) Pp. CLII-CLXII cit.

mosynam querentibus tantum in necessitate leprosorum (1), de privilegiis qua Franciscus noluit, de reverentia in sacerdotes, de verbis aliis certe fr. Leonis cum *Speculo* comparatis, de iis quoque quae ad *Canticum creaturarum* attineant (2). De industria alia loca omitto, quae maximi ponderis facile videantur. Franciscus in leprosis versatur, paupertatem maxime diligit, doctrinam « inflativam » (3) non vult, quum in *Speculo* ipso persaepe verba sumpta ex Sacris Libris occurrant, atque hoc pertineat quod Celanensis narrat, studiose scripta, in quibus nomen Dei adserit, Franciscum saepe collegisse (4).

Vitam corruptam penitus renovare instituerat; hac de causa sacerdotes veneratur intima reverentia, ille qui humiliatorem cum libertate coniungit; reverentiam autem peperit amor (5). Amore ipso, quo inflammatus agnas redimit, ad hominum salutem in longinas regiones proficiscitur, cum se nunquam ex labore reficiat. Amore quoque Clara puella eius vestigiis insistit, ad eumque confugit; amore impulsu illi quos clamores et admirationes moverant, Deo agitante, concurrunt; amore benedic ille discipulis suis, eique spes divina affulget: nunc alaudae, amore ipsae commotae, tectum circumveniunt cantantes.

Libro ineunte editor doctus complexus est res maxima diligentia investigatas et quae simul animus poetico spiritu tactus ac futura praesentiens profert (6). Quaedam praeiudicata opinio quae nobis videbatur esse (7) in *Vita* ab eodem scripta sancti Francisci, quae iam tantam nominis famam consecuta est, et propediem pulchrior evadet, adhuc existat, sed in *Speculo* iam cum sermonis emendatione ac novam speciem adepta. Certe enim, simul ac ei occasio visa est, si errorem agnoscat, tollit. Etenim si a veritate unquam desciscere possit, tamen semper veri videndi singularis cupiditas in animo inest, haeretique. Ille est ex viris, paucis nimis et quodammodo generosis, qui criticos magis quam assentatores optant, et in scripta iam edita, cum reprehendant, incumbunt (8).

Disserens de *Canticum creaturarum*, animadvertisit ille inania esse argumenta eorum qui in *Canticum* Francisci singularia velint. Quid enim refert? Non retrusa et abdita, sed communia nove et candide enunciata querenda sunt. Eae imagines et cogitationes in promptu sunt omnibus, neque ab incunabulis sacrae poeseos earum ordinem repete par est. Rerum memoria et communatio non infirmitatis, sed virtutis est signum. Arbor antiqua novos fructus fundit. Si modo *Canticum* res doloficta et ementita videri possit, simulationis quae causa, quae via? Cur insolenti conjectura nitatur? Num ad fictas fabulas tollendas, fabulas fingere licet?

Franciscus olim, discissa veste, omnia Deo « coram patre » crediderat. Deum adesse ratus, illi equidem Patri benedicebat: mox autem benedicet astris cuncta illustribus, et aquae sincerae, et igni, qui noctu affulget, et diversis floribus, et morti sorori, quae omnia Deo

(1) *Chron.* ap. PARTZ: « non enim quicquam (pro se) petebant ab aliquo ». Et fratres operam in aliquid conferabant; et alacres simul et hilares erant. Cf. *Spec.* IV, 75 et *Reg.* I.

(2) De omnibus his et de aliis v. queso *Spec.* ed. *SAB.* pp. XXXVI, 13, 14, 25, 51, 64, 77, 79, 86, 87, 91-94, 111, 120, 134-135 (ad cap. 69), 139, 152, 154, 169, 175-176, 198-200, 213-217, 225-240, et *Etudes*, p. 273 et al. Commentationes quedam separatum spectant ad Ordinis regulam, ad fratrem Aegidium, ad Portiunculam, ad Iacobam de Septem soliis, ad *Canticum creaturarum*.

(3) I. *Ad Cor.* VIII, 1, gr. φιλοί: « Amor vero aedificat » (οἰκοδεσπόται).

(4) Cf. I *Vita*; cf. F. *Opus.* ap. WADDING.

(5) *Spec.* p. 94.

(6) *Præface, Introduction, Vie de Frère Léon.*

(7) Cf. E. DI BISOGNO, *San Bonaventura e Dante, Studii*, Milano, 1899. Cum tantum iure nunc *Speculo* dignitatis tribueret, fortasse de aliis commentariis franciscanis P. Sabatier aequaliter sententiam non fert, cum minus equidem in re, quam in verbis sit error. — Cfr. etiam, apud *Analecta Bollandiana* in Celanensis narratione, *De miraculis*, Bruxelles, 1899.

(8) Cf. *Spec.* p. XXXVIII.

benedicant. Nihil doli suspicare; numquis imitari possit linguam haesitantem infantis qui « risu incepit cognoscere matrem »? Attamen hic est « praeco magni Regis ».

Mediolani scrib.

EUGENIUS DI BISOGNO.

EX BATAVIA

BRITISH LIBRARY
PRINTED IN GREAT BRITAIN
BY THE UNIVERSITY PRESS
AT THE UNIVERSITY OF LIVERPOOL
1900

TRANSAALIANUM BELLUM

QUOMODO BATAVI IUDICENT

SATIS temporis effluxit, a quo nihil scripsi: non quod scribendi materia deesset, sed ne ex parva Batavia litterae frequentiores vilescerent taedium adferrent lectori. Cum vero in hac *Vocis Urbis* so cieta, qua adstringimur, Transvaalianum bellum late pertractatum vidi sem, non potui facere quin ultra sillerem, quidque de re sentiant Batavi aperte exponerem.

A quo die Britanni bellum trans Vaal-Rumen in Boeros intulere, Batavorum animi exarserunt: constat enim omnibus consanguinitate illos Africæ incolas et Batavos esse coniunctos: inde odium in Anglos motum acerbum; maximum contra parvo populo, qui pro aris et foris, immo pro libertate iniquum martem strenuissime aggreditur, favorem conciliatum. Cum tamen armatos mittere Batavi prohibeantur, in stipem collatitiam conferandam, qua Africani inventur, cives coniurant. Undique pecunia conferatur, quae, ut reor, mille millia nummorum gallici annis his diebus attigit, militum et paganorum opera; viventes simul et pauperes, magnates et ex plebe homines, urbanis et rusticis, magistri et discipuli; unusquisque pro suis facultatibus, nomen dedit. Artes quoque in opus contribuere, imprimis musicae publice concentus, quies populus iste, ut germanicae stirps, pluriūm delectatur. In theatris, quandoque omnes in cantum maritalem plaususque consurgunt, uno et toto corde Anglos execrantur. Novi etiam honestissimum missione militem batavum quemdam, qui cum eum viibus conviciis lacescissent Angli in pavilio, ubi nautae officio fungebatur, navarchum ad sibi emeritam pecuniam ab eo petiit, proprio sumptu naulum in Africæ litus solvit, quo ad fratres adiuvandos nunc navigat.

Res eo pervenit, ut senes, quamvis rerum peritissimi, victores omnino bello evasuros Boeros amant, nec diverse quidem audire patrantur. Vnde illi qui contradiceret! Ut Cassandrea troiana a Troeis olim, sic verba eius exciperentur. Bellus et carus error, quoniam iustitiae fides et religio subsumit, sed tamen error, nisi deus ex machina...

Quam vero triste, si quis mente perspexit, patratum hoc bellum eo ipso tempore quo Hages sollemniter, sed vacue, de pace orbis oratores grandiloqui disserueret! Ea pax est... quae manet in votis, dum « homo homini lupus », ut mihi in mentem redeant iurisperiti latini illa truculenta, sed, chenu, vera nimis: « Bellum est ita dictum a belluis, quia belluarum sit perniciosa dissensio ».

Hic, Roterodami, nihilo secius, Anglorum naves portum quasi implent ad tantum numerum, ut e navibus centum, plus quam septem et septuaginta vexilla ostentent britannica. Quid isti possint Roterodamenses quasi omnes mercatura dedit, quique ideo alii sibi victimum quotidianum ex nauticis trahunt, alii fortunas non spernendas comparant? Sunt tamen qui se cum Anglis sublaturos in futurum, vel, sin minus, coarctatuos iacent commercia. Evidem non

Francisci Barberii tabula "Aurora", imaginem referens.

liam turbavit, occasionem nacti, publicas tabulas, quae suam turpem originem declararent, delevere. Nonnullos tamen homines, ut supra diximus, veluti immundos atque impios omnes adhuc defugiunt, quod eos ortos a Cagotis arbitrentur. Cagotios autem hac nostra aetate eos Galli appellant, qui, nimis religioni dediti, superstiosi sunt, aut « speciosi pelle decora, introrsus turpes ».

Hae vero fictae opiniones in homines innocentes a cultu et humanitate fore ut brevi evelantur confidimus.

D. TAMILIA.

AURORA, FRANCISCI BARBERII VULGO "IL GUERCINO"

PICTURAM, transversi reddendi peritia insignem, quae Hyperionis filiam roseum linquentem Tithonii cubile refert, Ioannes Franciscus Barberius, Cento in oppido prope Bononię urbem saeculo XVI natus, pinxit, qui, cognomine *il Guercino* imposito, inter celeberrimos suac aetatis artifices, et praecipue in Bononiensium schola, alter e principibus exstitit, ita ut nomen eius undique per orbem magna cum laude adhuc insonet, et eius tabulae maximi pretii habeantur.

Haec vero Aurora, quamvis ferme geminae illius a Guidone Renio eius aemulo pictae pulcritudinem non assequatur, tamen, sive delineandi calliditatem, sive colorum vi, inter mythologicas illius aevi tabulas maxime celebratur.

Sunt enim praecipue attenta contemplatione digni qui illi duo, qui currui subiiciuntur, ex latere ab imo ad summum mira dexteritate adeo expressi, ut videoe pene eos per nubes prosilire et in citissimum sese dare

cursum. Quamquam grave id est, imagine hac typis cusa, referre nos minime posse quod potissimum Barberii virtutem constituit: miram quam diximus colorandi vim, ac lucis et umbras exprimendae artem, qua depictae ab eo formae vivam veluti vitam spirare videntur. Id plane et in hac tabula contigisse appareat in illa Noctis figura, que ante invectum luminis currum, praecepiti se fugac tradit; in puerulis qui circa equorum iuga floridam messem roseis digitis effundunt, in ipso denique Tithonis vultu, qui proficiscentem sponsam moesto risu salutat.

Lectissima est autem architecturae elegantia, quae undique lacunar circumdat, arboribus et floribus ita copiosa, ut aulam caeli, viva imagine desuper effectam, quasi in atrium vel in peristylium pensili hortulo coronatum, conversam dixeris.

LAELIUS.

ARANAE FAMILIARES

QUONIAM superioribus commentariis araneas ad vestitum hominis adlaborantes narravimus, lubet ad easdem redire, ut iustitiae tandem aliquando gerentes morem, eas impune sinamus vivere, quae interdum in nostram societatem accitae nunquam restitere querenti, et, audientes dicto, vocantibus sese gesserunt amicas ad instar canum. Quid ultra? Mores beneficiorum blandiebantur homini, et positum in solitudine carceris, prout poterant, assiduate mira ac docilitate consolabantur.

Quibus patet vertendum esse vitio, non animali, sed homini, si aranea horret, si refugit, si in consuetudine nostra versari recusat. Equis enim amavit perpetuo insectantes, domo expellentes, coram quibus vivere, deambulare, et vel abire impune,

immō sine mortis periculo non licet? Quid esset ipse domesticus canis, si cum eo tales ageremus, quales cum misellis araneis nosmet ostendimus?... Parum lupo distaret.

Detestamur deformes, quasi deformitas illa mirabilis naturae dotibus non decoretur. Deformes autem dicimus quia a nostri forma corporis longe absunt. At hoc naturae decretum est, non araneae miserrimae optio, non electio, non voluntas. Ab eius cultu iniuste horrentes abstinemus, et, quas non docemus, eas persecutus nostro scelere, capite plectimus, et, quoties possumus, pede, saxo, ligno, scopis conterimus.

Sed ea, quae nostra sunt, persecutus; non enim vulgi opinio adversus eas praeiudicio constans immutabitur, et magnum erit, si quis e lectoribus nostris vivas domo sua abire patiatur.

Qui itaque ex nostris legit (ecquis non legit?) aureum Silvii Pellici librum, quem in memoriam tolerati carceris protulit, profecto iste norit quantum solatii in tetrica solitudine et inter aerumnas ab aranea familiari Silvius acceperit. Atque eo dilexit, ut cum e carcere dimoveretur, non sine sollicitudine et lacrimis cogitaret quid amicae bestiolae impenderet a novo carceris incola.

Brofferius pariter e tribunali rediens ad vincula, quasi conspectis amicis exultabat coram araneis tenebrisca cryptae, in qua tenebatur.

Quot fuerunt araneae quae captivos, eremitas, infirmos quasi amicos suavissimos habuerunt? Plenae resertaeque sunt narrationibus huiusmodi naturalium paginae historiarum, ita ut plerisque sententia sit, araneas instinctu quodam ferri ad amicitiam cum solitariis ineundam.

Locutus autem unde olim erat est, a Curia Romana non abebat, ibique etiam illa portenta Herculis Mastaui, et Pompeii, quem ter et vices pugione transfoens Caesar cruentaverat, diversis temporibus reperita sunt. Haec autem (sit fas dicere) Menelai statua gravissima pertulit ruinis undequaque concidentibus ex configuratione, ex forniciis, ex columnis, quae omnia marmorum, barbari, solitudo in miserrimam, quasi conflagratione facta, contulerunt.

E solo effuso, puto, quum fundamenta domorum reviviscens ab excidio Urbis locabantur, locus illi datus est ad parietem, cui proximus erat officina eius maledicorum, quidam Pasquinus, arte indumentis conficiundis et consuendis additus, cui nihil sanctum, nihil impure fuit quod canino dente non laceraret. Quinque argutiis inscriptis chartulas nequam hic hunc, *magnoquin ingeniosus, infelicissimo marmori affigebat, inter aedificandum et praetereruotum*

labant. Quum enim satyrae auctor in tenebris delitesceret, poenit a status poscebat, et patrati sceleris quum attingere non possent auctorem, carnicem et iras convertebant in saxum, quo maledicta et probra patebant. Sic effracta primum crura; postea utraque brachia; inde dimidium caput; sequentibus annis cetera quae desunt.

Aderat in proximo statua togata, cui pariter nomen populus dederat more suo, et *Abbatem Aloisium* nuncupaverat. Altera fuit insuper, sed reperta longius, Oceani imago, apud Martis forum, nunc immane simulacrum fonte imminens in Capitolio. Hanc idem populus nomine decoravit gratuito, et *Marforium* dixit. Pasquini satyrae, saepius dialogi ritum sequentes, Marforium et Abbatem Aloisium colloquentes inducebant. Argutae quidem, sed viro viperino scarentes.

Quid si ex hisce aliquas referemus? Est operae pretium; sed nos prescripta spatia tenent et coercent angustis. Summo tamen ore delibabimus.

Lege mulctaque caustum est, ne quis nicotiana folia venderet, neque in agris coleret, reipublicae cultura et venditione unice vindicatis. Tunc Marphorius iubendi:

Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, et stipulam sicciam persequeris! Pretium constitutum est indicato auctorem satyrae, quae biblica illa verba quasi sacrilegio torquebat.

Sequenti mane Abbas Aloisius: « Satyrae et sacrilegii auctorem reperi; ille, et custodit, sicut scitis. Est lob, cap. XIII, v. 25. Pretium afferte denuncianti Abbatu Aloisio ».

In magniloquum edictum cuiusdam Gallici ducis superiore saeculo exeunte dira italicis gentibus comminantis:

PASQUINUS. Audistisne dira, quae ille pollicetur edicto?

MARPHORIUS. Legi nuper; spontet se Taurini refectiunculam matutinam facturum, Romae pransurum.

ABBAS ALOSIUS. Aedopol! Vespere in Siciliam perveniet! Heu miserum!

Quum septis ferreis fons cingeretur.

PASQUINUS. Proh infelicissimam aquam! Ferreis clausere cancellis.

ABBAS ALOSIUS. Nil mirum; pura erat.

Novus princeps, uti mos est, nummis aedibusque publicis proprium stemma apposuit, in quo verbum PAX, inter cetera, explendescebat. Tunc

PASQUINUS. Quid videtur tibi futurum?

ABBAS ALOSIUS. Triste, frater, triste.

PASQUINUS. Atqui legi in stemmate: PAX.

ABBAS ALOSIUS. Falleris. Significant litterae: Peius Anteacto X! (idest decies).

At claudamus rivos: sat prata biberunt.

H. DE VECCHI-PIERALICE.

GENUS QUODDAM HONNINUM PROSCRIPTUM⁽¹⁾

A PUD Lacedaemonios Helotas fuisse accepimus, quorum magna multitudo agros colebat, servorumque munere fungebatur: iis nullum erat consilium, nulla auctoritas, nullum civile ius. Apud veteres autem Indos sacerdotes, milites, agricultae tantum magno honore fuerunt; Sudrii enim, qui dicebantur, potentiorum iniuria premebantur ad infinitam servorum conditionem detrusi. Quae quidem conditio in omni India adhuc viget. Nam genus illud hominum, quod Paria vocatur, veluti deorum ira perculsum, adeo abiectum putatur, ut ceteri Indi se cum illo commercium ullum habere nefas existiment. Ad eorum calamitatem sublevandam nihil Angli possunt; nam Indi in sua religione pertinaces sunt. Neque id mirum. In Galliae enim, cuius cultus et humanitas ubique extollitur, quibusdam in vicis adhuc inveniuntur complures homines, qui, cum orti a Cagotii putentur, veluti immundi magnopere vituperentur. Qui fuerunt Cagotii? Num hostes, qui in Gallia comorabantur? Num homines, qui penitus ex animis religionem sustulerant? Minime vero. In eorum mentionem iam inde a saeculo xi post Christum natum incidimus; unde nomen duxerint, incertum est. Verisimile videtur Cagotios nominatos a Can atque a Golbo; Gothi enim, acerrimi Arianae hereros sectatores, canes per contemptum a Christianis vocabantur.

Cagotii igitur, illa sine causa (quod mirum est), omnibus invisi erant. Ut vituperarentur lepris affecti esse dicebantur; quo criminis nihil magis abominandum erat medio, quod dicitur, aevio. Verum canti morbi nullum signum conspiceretur; lepris interiores esse omnes dicebant, addebatque haec: « Cagotios nasci caudis praeditos, quas sollicitae matres praeciderent; pellem candidorem, oculos magis caeruleos quam ceteros Gallos habere: magos vanficos esse, omnibus vitiis inquinatos; denique, dociente aut crescente luna, mirum in modum furere». His de causis ii numero impiorum ac sceleratorum habebantur; iis omnes decedebant, aditum eorum sermonemque defugiebant, ne quid ex contagione incommodi acciperent. Templis non interdicebantur; sed per parvam et angustam ianuam iis in templum ingredi licebat et loco certo consistere procul ab aliis, qui puri habebantur. Eorum domus, sepulcri, putei, dies, quibus connubia coniungere fas erat, omnia distincta, certa et statuta erant; nihil in commune cum hominibus puris erat. Nullum erat ius, neque ius petentibus reddebar; in controversiis unius hominis puri testimonium idem erat, quod quinque Cagotorum. Qui in veste, ut olim Indi Romae, signum aliquod ferre cogebantur rubrum aut croceum instar anatarii pedis.

Anno MDCL post Christum natum ex Tolosani status consulto viginti duo Cagotii utriusque sexus in iudicium sunt vocati, ut medici eorum sanguinem inspicerent; in quo nihil leprosi morbi est inventum. Actio in eos saepe postulata est; criminis, quo accusabantur, semper absoluti sunt. frustra; nam vulgo ab insita et ficta in eos opinione numquam discessit, ita ut Cagotii ipsi progressu temporis aliquid criminis, quo accusarentur, in se inesse facile crederent. Nam in suis carminibus hanc unam adhibebant consolacionem, sese uti ceteros mortales ab Adamo patre esse prognatos. Saepem rebellionem fecerunt, sed ad officium redire sunt coacti. Verum, saeculo superiori labente, in illa omnium rerum mutatione, quae Gal-

(1) Cfr. commentarium, cui titulus *Corbilli Magister*, mens Augusti 1899.

Etenim si circuitus sanguinis per cervicales venas humeralesque laevas inhibeatur, cerebri pars dextra conflictabitur, sin id securus, consecutiones quoque securus, ex adverso scilicet respondent.

Adhibeatur denique, ut ars, digitis ratio, id est fluentis sanguinis inhibitiones destringantur; id enim rem causamque maxime continet, ut cervicales humeralesque venas digitis medicus tractet, turbatum circuitum sanguinis derivet, in integrumque restituat, nec non nervis vim electricam inducat. Haec eadem curatio expeditissimum praestabit, et in indiciis deplendit et in apoplexia tollenda, eventum.

Dr. L. KAUL.

DE SANCTI MAURITII AGAUNENSIS THESAURO⁽¹⁾

Q UAMQUAM vix fieri potest ut quidquid de Agaunensi monasterio dicendum foret paucis admodum contraham verbis, tamen, quoniam audivi nuper id non modo acceptum, verum etiam in optatis esse, lectores

patum eo quod in eo detinentur praecipua Thebaeorum legionis tropaea. Istud, labente saeculo XII, ferreis cratibus ita clausum fuit, ut omnibus sive hostium sive latronum incursibus videretur impervium. Hic paulisper immorandum est.

Quatuor ibi reperiuntur arcae, satis amplae, miro opere elaboratae, quarum prima (opus saeculi XII), laminis argenteis distincta, plurimisque signis conspicua, praecipuas sancti Mauriti corporis partes recondit. Ex ea olim osseum fragmenta non modica, anno 1590, deprompta sunt donoque data Carolo Emmanueli, Sabaudiae duci, qui illa, solemni pompa et ingenti civium omnium plausu, Augustae Taurinorum collocavit. Tanta praeclarum hunc thesaurem circumdedit popularum religio, ut Iacobus Cantelmi, nuntius apostolicus apud Helvetios, ne quis in posterum quidquam auferret severissimis iudicis poenis prohibuerit, et Odetus abbas, iisdem vestigiis insistens, novo solemnique iureurando monachos omnes adstrinxerit, ne Agaunenses divitiae immoderata quadam pietate vel modicam facturam paterentur.

Altera huius sacrarii arca, et aetate, et forma, et pulcritudine a priori vix diversa, Gistaldi et Gondebaldi, sancti Sigismundi filiorum, qui martyri palmam cum piissimo patre receperant, custodit corpora.

Tertia, quae ex aurichalco constat, plurimis argenteis aureisque figuris eximio labore exsculptis decoratur.

Candido, Innocentio et Victori, qui sub Mauritio tribuno militiam exercabant et cum eo caelestem triumphum agere meruerunt, est consecrata; hanc attulit Nanthelmus abbas, anno Domini 1225.

Quarta denique hac nostra aetate, ad modum aediculae, sed antiqua arte confecta, sub imbricato tecto lateribusque ex crystallo purissimo plurima Thebaeorum ossa continent.

Nunc vero, non in vitis sacrarum aedium custodibus, monaste-

rium ipsum invisere iuvabit, ut quae continent artis antiquae monumenta paulo diutius conspicere liceat et admirari. Qui de caelatis operibus scite dijudicare solent vix dimoventur a duobus abacis grandibus, in quibus exhibentur vasa, argenteae thecae, crucis, thuribula. In his enim ita in sculpendo, caelando, adornando mira eluet sive Burgundorum sive Francorum opificum industria, ut opera perfectissima videantur. Novem ibi numero sunt arculae ex argento aliote pretioso metallo, diversa aetate, diverso labore at non diversa pulchritudine condecoratae, que asservandis martyrum sacris osibus inserviunt. Quid dicam de scypho illo eximio ex ingenti sardoniche exciso, ad modum anaglyptorum antiquorum sigillato, sanguine Thebaeorum referto? Sunt qui putent illum a priscis temporibus omnino repetendum esse; alii vero quarto aetatis nostrae saeculo adscribunt.

Inspicitur autem et alter scyphus ex auro purissimo, caelatis figuris vestitus summa industria, opere encaustico decoratus. Compertum est illum olim oblatum esse a Carolo Magno, ut suae ipsius devotionis erga sanctos martyres haberetur pignus. Nihil perfectius illo vase excoxitari potest, quod a principe Arabe piissimus imperator accepérat.

Non sine magno animi affectu aspicere licet spinam unam, aureo involucro asservatam, ex corona illa de promptam, quam Dominus noster ac Redemptor, quem diris plecteretur sub finem vitae supplicis, in capite impositam habuit. Hac inaestimabili gemma Thesaurum

Agaunensem ditavit Ludovicus ille nonus Francorum rex, omnium sanctissimus.

Is enim, cum petiisset a monachis sanctorum cines ut eos reponeret in monasterio quodam, quod auxerat effusa liberalitate, hique, regia pietate commoti, quinque et viginti corpora martyrum ad eum dono mississent, rex ignorans quanam ratione gratissimi animi sensus ostenderet, spinam illam offerre non dubitavit, datis insuper litteris summo studio ad hunc diem assertatis.

Nolo reliquias divitias brevi licet descriptione perstrinere; veniant doctissimi lectores, ipsi videant, ipsi admittantur, ipsi tum pietati tum eruditio longum per tempus indulgent. Videbunt ipsi quanta arte omnia illa vasa elaborata sint, quanta diligentia custodita. Aspicient illum calicem quo usus est Carolus Magnus. Mirabuntur crucem illam a Ludovico nono datam, ligno crucis Domini potius quam argento sigillato conspicuum. Videbunt annulum ipsius Mauriti sapphiro insignitum, non absimilem ab iis, quibus equites romani utebantur. Veniant ergo Agaunum; maiorum vestigia prement, et, si attentas aures praebere non recusant, audient profecto inter iuga montium, quos Rhodanus alluit, cantus illos antiquos, quibus olim christianos heros patres nostri salutabant.

A. SORDET.

SACRARUM EXPEDITIONUM FASTI

Monialium Arabicarum domus in Oriente constitutae.

S i cui vestrum fausta sorte contigerit, ut ad sacra Palestinae limina peregrinetur, postquam sancta exortae fidei loca pie lustraverit, non ante ei discedendum velimus, quam praecipuum inter catholicas, quae florent inibi domus, studiose visitaverit.

Asceterium dicimus sororum quae a Rosario nuncupantur, parum a moenibus distans, quo immo commode pergitur per viam ad superiorem piscinam deductam, arabis vocibus *Birket Mamilah*. Attamen non residentia quidem ebure lacunaria, nec templa auro contexta, sic viator, adspicies; verum nudam nec perfectam adhuc aedem, ubi lectus virginum manipulus praecuditur, quarum tamen urbana comitate nulla suavior tibi videbitur. Ipsisque duabus, gallica lingua eleganter adloquentibus, puellarum parentibus misere parentium frequentem conspicias aciem, quae ad sacellum, parvum sed venustum, Deiparae a Rosario sacrum, pio sororum studio collectae sunt.

Vertente enim anno 1878, virgines quaedam Ierusalem plerunque natae atque catholica religione ferventes, in unum coire primum statuerunt, ut arabam monialium dominum in sancta civitate constituerent. Itaque collato suo quaeque peculio, opus arduum aggressae viriliter sunt, cumque praecipuum providentiae divinae auxilium strenuae earum virtuti quam maxime fuisse, tertio post anno catholicici Hierosolymitani patriarchae auctoritas atque approbatio incepit feliciter accessit.

Quare accepta tunc primum ab eius manibus caelium nuptiarum veste, regulas sibi tenendas, a canonico Tannus, Latini patriarchae cancellario, redactas, habuerunt easque nuperrime a novo patriarcha Ludovico Pavi iterum approbatas.

Ne vero quis credit novam huiusmodi Ordinis constitutionem superfluam ac pene inanem fuisse; animadversendum est enim per Orientis terras ipsam incolarum operam ad fidei incrementum maxime necessariam reputari. Siquidem nil aliud expostulat tanta illa, quae nostros inter et earum populos intercedit, aeris, sermonis, morum ingenique discordia.

Neque absonum ferme in constituendo novo hoc Ordine seduli illius canonici consilium fuit, ipso suadente Summi Pontificis verbo, qui ad procurandam facilius Orientalium conversionem nullas validiores censuit esse vires, quam quae ex ipsis Orientis provinciis desumerentur.

Ad rem itaque tres praecipi novo Ordini fines sunt propositi; primus, ut arabicis puellis, si quas Deus sibi de-

Monasterii S. Mauritii Agaunensis prospectus.

ornatissimos Vocis Urbis ad S. Mauritii templum conabor deducere. Utinam et ipsi aliquando propriis oculis, in Vallesia nostra, totius Helvetiae regione celebratissima, Agaunenses thesauros conspicere valeant! Nullus esset profecto, qui tum de exquisitissimis artis christiana operibus, tum de doctrina et humanitate incolarum plurimum non delectaretur.

Aedes in quibus versantur canonici regulares, Mauritii sepulcri custodes eruditissimi, locum tanta victoria illustrem contegunt; sed cum ineunte saeculo XVIII incendio prope deletae fuerint, mox, novis congestis operibus, Camanis antistes monasterium illud construxit, quod inde ad nostra tempora perdurat. Templum vero ignis non absumpsi; dolendum tamen est, sacras vestes auro argentoque intextas, item varia mire exsculpta chori laquearia et eximias easque antiquissimas fenestrarum picturas prorsus disperisse.

Populorum venerationi exhibentur ossa martyrum in ecclesia satis ampla ad modum veterum basilicarum extorta; duplice fulcitur columnarum ordine, e quibus duas, ex marmore nigro excisae, cum elegantia tum exquisito opere ad romanam aetatem referuntur a peritis viris. Media pars, in qua altare maius exstat sancto Mauritio sacrum, sedilia complectitur affabre sculpta, quibus uti solet canonici, dum divinis cantandis laudibus operam tribunt. Dextra, sacrarium minus beatae Mariae Virginis est dicatum, laeva vero habetur alterum, ex Thesauro nuncu-

(1) Cfr. num. XVI, ann. II.

Pellionem non ex pycnoria Academiae Gallicae
vir, qui libro canonicis et moralibus araneam
educando sibi genitrix ut a chovis carceris angulo
levissim calcasse adreperi, tunc invenimus tebamur
telligere prius illud quod de discendo mo-
neret.

Itaque
lectari
et rapi
monicum
indicas

Qui
feratur,
historia
canis Pe
si
e
de
ille.
scie
neque
mo
mem
ra
cav
m

dA. MULHOV. NO. 037513. DATED OCTOBER 20, 1941.
non satis erit? — Dicam plene quod sentio, me ab
illis litteraris deficitis vel potius insipidis quam longissime
atque, quippe genus hoc sumus nati viscentes, esse pom-
pae aptius quam pugnae. Postulant autem nova tem-
pora ut iam non in Iudom esse gymnasium, sed in sciem
diminutionem quo remansus. Quamobrem si necessitatibus ser-
viendum est prius quam voluptati, abiicienda sunt ista
otia, spreta a philosophis, repudiata plesisque. Quid enim
habet quod tanto uspi esset videatur doctrinam sequi ver-
bordum, difficiles effettere rugas, mollieribus auribus inser-
vire, et auctoripio deflectionis intentos paucorum iudicium
reprehensionemque extimescere? Quid est, neglectis re-
bus, verba pendere, nisi it summa inanitate versari?
— Multum quidem concedis — inquit Trebatius —
quoniam fatigari rem ad otium et voluptatem spectare. Quid
enip, quoniam aliud agimus aut quid aliud optamus nisi
ut haec feriae nobis agantur suculentissime? Quid vero docto
homine dignius aut quid dulcius, quam illi delectari studiis,
quae Tullio teste, « adolescentiam alunt, senectutem oble-
cant, secundas res ornant, adversis per fugium ac solati-
um praebent, delectant domi, non impediunt foris, per-
noctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur»? Quam-
quam nec abest a litteris praecipua haec utilitas, ut non
mediocriter acuant et tamquam irritent ingenia, quo fa-
cilius excitentur homines non sordores ad veri investi-
gandi cupiditatem et ad malora addiscenda. Exsulare autem
litteras omnes facilius feram, quam latini sermonis minu-

neas, nec occidamus. Eadem utriusque militat innocentia, eadem utriusque familiaritas nobiscum erit, si voluerimus cedare.

ret, tum, ubi somnum coepit, somnium iactetur horridis.

Haec indicia apoplextica, hinc morbus exoritur, qui in flexu aut debilitatem contrahit, aut infert mortem. Reliquum est, ut qui in principio dicendi morbi rationem explicarim, causam nunc sanguinis in cerebrum effusum vulgarem exprimam.

Cerebrum corporis compago est nervorum centralis, qui istuc alias initium capientes ad cunctas se vergunt compagines, qui et alias a compaginibus proficiuentes cerebrum tangunt ibidem condensati. Per nervos dehinc e cerebro prodentes ad musculos corporis (nervos motiles) voluntatis voluntatibus initiationes in corporis nervos, quibus homo similitatem capit sese mouendi. Per nervos vicissim a diversis corporis compaginibus destinatis ad extremitates ascendentibus (nervos sensibiles) ea, que in compaginis compagines considerint, cerebro adducuntur, sedemque mensis agitationem ratio complectitur humana. Cum primus turbatio in cerebro percrebuit, endem in diversis compagationes corporis exemplo congeritur. Itaque, cum nervi quodammodo e sanguine pendant, turbatio eiusmodi in sanguine posita in cerebrum effunditur.

Quamquam canes ipsa sanguinis effusione geruntur: non enim est proprium sanguinis circuitum praestare ut canere, pulmo perpetuo sanguinem solitus in certe-
mam modum ut expedite fieri possit, nulla inhibe-
re potest, nam etiam cum

Quasi levensis ad cerebrum perinendibus inhibito, id exordium sanguinis turbatio, insunderit et perducere in arterias cerebri pars alterioris impinguante-
ndoque

**tur; quin etiam menses vel annos calamitas futura
subturbare interdum in capite hominem admonet.**
Cravizas senitis intestina imbecillitatem animi stata

vigorem ac dignitatem; quo neglecto, hac miserrima aetate factum est ut graviores disciplinae penitus iaceant. Ubi enim iam philosophia? Ubi dialectica? Ubi latine disputandi consultissima via? Habes homines leviter eruditos, avido doctrinae omnis fundamento, quod in latini sermonis peritia maxime positum iudico. Atque ideo praecolla illa, que pueris nobis ferebantur nomina doctissimorum hominum, secum tulit praeterita aetas, nobisque romano etiam eloquio desitutis licet usurpare illa Maronis:

... fuimus Troes, fuit Ilium et ingens

Gloria Dardanidum. —

Risu excepere iuvenes ingenuam senis declamationem; maxime Pisones duo, quorum alter vix annos natus quinque et viginti, Athenas adierat publicis impensis ut graecarum rerum studia perficeret, repertisque eius litteratae monumentis insignibus, fama serrebatur inter doctissimos; alter aetate minor, quum nondum scama discipulorum reliquisset, multo magis videbatur sive editis scriptis sive habitis disputationibus in studiis latinitatis proficuisse, quam cani quidam doctores suspi-

Tum Piso maior: — Vide *quæso*, *Trebati*, ne *pugnantia loqui videar*. *Otia enim vocas quae fundamenta statuis esse doctrinæ.*

Treb. — Non de iaciendis fundamentis loquor; sed quidquid iactae litterariae moli additur operis, quidquid imponitur fundamentis, id otium esse contendeo. Otium inquam, si res versetur in artibus. Sunt enim liberales artes inventae animis iuvandis, ideoque leviora studia artes minores aut mediocres, otia denique a maioribus appellata sunt.

vena oportet. Quo facto, id est si vena levior vel aliquantulum debilitata, sin gravior dirupta sanguinis plus effuderit, vastatio morsve consequitur.

Iam vero extreum illud est, ut demonstremus qualis curatio maxime expedit. In quolibet negotio inquisicio declarat causas differre a consequentiis.

Piso. — Num in eo numero, quæ tu esse maiora in

Telligis, philosophiam collocandam putas?
Treb. — Rem commovisti nulla disputatione dignam
Maiores, hercle, artes illas existimo, quae efficiant ut usu
civitati esse possimus; in his autem principem habere
locum philosophiam, cuius laudes, nisi te iocari velle
narricerem, facili pugno mutuerer a Tullio

Piso. — Patrono in rem utaris facundo quidem, sed inconstanti. Neque enim mihi multum dissentire videatur Tullius a Neoptolemo illo, qui apud Ennium « philosophari sibi ait necesse esse, sed paucis; nam omnino haud placere » (1). Etenim quum quae philosophi graeco sermone tractavissent latinis mandaret litteris, lectori se quodammodo purgavit, quasi rem inanem fuisse persequutus. Pudebat enim romanum virum graeculorum hominum otia sectari, iisque studiis vacare, quorum causa legenti athenienses iidemque philosophiae laude clarissimi, Carneades, Critolaus, Diogenes, senatus decreto Urbe fuisse expulsi. Nempe id negotiosi homines sedulo caverant, ne, alienigenarum illecebris capti, romani adolescentes ad mollius vitae genus prolaberentur. Ad summam vides apud Romanos iacuisse philosophiam usque ad Tulli tempora, quum interea primas eloquentia tenuisset semper iuris scientia secundas; ipsum vero Tullium exsilio otia huic generi reliquisse, non tam ut civium utilitat, quam ut sua atque ipsorum voluptati prospiceret. Adeo disciplinae omnes, pro vario gentium ingenio aut pro opportunitate temporum, usque aut minorata esse censentur.

itate temporum, maiores au-

B. ANGELINI

XIII. . Ciceronis M. Tullii Orationes. Ed. MÜLLER. (Voll. 3).
 XIV. . Ciceronis M. Tullii Epistulae. Ed. MÜLLER. (Voll. 2).
 XV. . Ciceronis M. Tullii Scripta philosophica. Ed. MÜLLER.
 (Voll. 3).
 XVI. . Eglogae poetarum latinorum. Ed. S. BRANDT.
 Id. graecorum. Ed. STADTMÜLLER.
 XVII. . Gellii Auli Noctium Acticarum libri XX ex rec. M.
 HERTZ. (Voll. 2).
 XVIII. . Historicorum Romanorum fragmenta. Collegit, dispo-
 sit, recensuit H. PETER.
 XIX. . Orosii Pauli Historiarum adversus Paganos libri VII.
 Rec. C. ZANGEMEISTER.
 XX. . Panegyrici Latini XII. Rec. AEM. BAEHRENS.
 XXI. . Poetarum Romanorum fragmenta. Ed. AEM. BAEHRENS.
 XXII. . Sili Italici Punica. Ed. L. BAUER. (Voll. 2).
 XXIII. . Taciti C. Cornelii Libri qui supersunt. Rec. C. HALM.
 (Voll. 2).
 XXXI. . Divi Thomae Aquinatis Summa Theologica ad emendatores editiones impressa et accuratissime recognita. Edid. Romae
 Forzani et S. - Leo PP. XIII aureo numismate decoravit.
 XXXI. . Divi Thomae Aquinatis Summa Philosophica contra Gentiles ad lectionem codicis autographi in bibl. Vaticana adservati,
 probatissimorum codicum meliorisque notae editionum fideliter impressa. - Romae, ex off. Forzani et S.
 XXXII. . Biblia sacra vulgatae editionis Xysti V P. M. iussu recognita et Clementis VIII auctoritate edita. - Affabre renovarunt
 Desclée, Lefebvre et S.
 XXXIII. . Novum Iesu Christi Testamentum vulgatae editionis Xysti V P. M. iussu recognitum et Clementis VIII auctoritate
 editum. - Affabre renovarunt Desclée, Lefebvre et S.

Subnotationes atque praepositi praemii indicatio recto tramite mittantur ad *Vox Urbis* com-
 mentarii administratorem, **Roma, via Alessandrina, 87.**

PER ORBEM

Fateor equidem, lectores, et virtutis infiriae praeiudicium non dissimulo; convalueram pene a miserrimo illo angore, quo ob imminentem orbis ruinam fueram corruptus, atque mortiferi fati omnibus communis pene oblitus fueram, cum rediit centuplicatus terror, sapientum nuncio inopinato monente, supremae illius conquassationis diem minime esse a praesenti anno remotam, sed tantum in propitiora tempora dilatam, et mihi et vobis quovis pacto tandem esse moriendum. In computationibus enim que ad illius momentum antescendum expletae fuerant, error, licet minimus, irrepserat, quo tamen emendato, Bernard ille vir, qui speculatoriae turri Neo-Eboraci insidet, potuit meteoras quatuor recognoscere, quibuscum, veluti praemissis excubis, erit nobis prima ad velitatio committenda, quam postea finalis occursum cum caudato hoste sequetur.

Intrepida vero virtute velites ex antiquo hoc Iapeti genere non adeo deficiunt, ut nullus inveniatur, qui extremum praelium inire primus detrectaverit. Die enim superioris mensis XVII fortissimi Gallorum plures astroni, aërea consensa navi, cui *Aeroclub* nomen, veluti olim Titani Terrae filii, ad caeleste bellum, fistulis crystalliferis instructi, profecti sunt, ut hostium motus lustrarent. Qui itaque, ad mille passus prosilientes super nubes, Leonides stellas, in abyssum quasi missiles glandes coniectas, plus quam centum adnumerarunt, atque prima luce iterum reversi sunt in terram.

Et profecto malefici caeli influxus huc et illuc pervagantur et orbem pervstant, sive atro pestis veneno, sive procellarum rabie, sive reliquis naturae viribus male praerumpentibus in

humani generis excidium. Nam heic Tergestem Austriaci imperii portum, contra vero Mauritanie africanam provinciam, vel Alpedrinum oppidum in Lusitanie finibus teter morbus attingit; imo Lusitani deflent adhuc Pestanae illius medici, de civium valetudine optime meriti, funus, qui infirmis in nosocomio Ulyssiponensi adsistens, influxum mortis contraxerat, quo ipsa in urbe regni capite brevi est confectus.

Procellae autem ac tempestates flagravent potissimum in Tyrreno mari circa Etruriae litora et insulas, et per Aegei undas; sed praecipue Athenis, quam urbem die superioris mensis decima octava pluvia inundavit ubique, diruens domus atque incolas demergens. Labro interea, Etruriae civitas, terraemotu concussa, existimaverat iam, ut Chilenses incolae ex Valle Paradi praeteritis diebus crediderant, sibi finem universalem imminere, ita ut plebem passim per plateas et vias deambulare videris, que domus redire amplius nollet, ut salutem sub dio quæreret.

Excitata insuper naturae viribus infortunia prope Lucon insulam, *Charleston* americanæ navis demersione primum contigisse novimus: item et in Nordico mari *Putriae germanico* navigio, quod est flammis consumptum; verum utroque in casu viatores et nautae incolumes prospere omnes ab occurrentibus provide navibus servati sunt. Vaporitraharam occursus secundas tollunt, quorum alter in Austria prope Wilna, alter in Hungaria prope Gratz, postremus in Batavia prope Cappellee, plurima hominum clade evenerunt. Tandem in Anglica Pensylvaniae provincia ad Bronsville urbem, carbonis fodina incenso aere explosit, et effossores multos ruinis obruit.

Revocant haec ad mentem operarios desertionem, qui ad effodiendum in Simplone Alpium monte cuniculum adlaborant, quaeque tamen est mutua concordia absoluta. At eorum nemini in pacis compositione praemium eadem fortuna protulit, quae urbanis nostris effessoribus laetissime acciderunt. Qui itaque cum prope Palatinum collem ruderam Urbis effidentes perquirerent, aureum quidquam adverso sole mirare animadverterunt. Tunc, advocatis custodibus et vigilibus, effusionem prosequuti sunt, ac repente thesaurus stupentibus omnium oculis apparuit. Nummi aurei erant fere quadringenti, quos saeculo v labente ob barbarorum metum inibi reconditos putant. Effigies enim, quas cunas habent, Caesarum sunt, qui supremo Romani imperii aevi dominati sunt: Flavii Iulii Constantii II, Valentiniiani III, Anthemii, Eliae Marciae Euphemiae uxoris eius, Libii Severi, Marciani, Leonis I. Nummi ferme omnes ad publicam studiis moderandis aedem delati; est autem et effessoribus aqua retributio constituta, ut et ipsi de recuperatis patrum reliquiis sua vice laetentur.

Ne maledicant itaque lectores, itineris mei supremis vicibus, si, uti assolet in mundo, bona malis permixta, fatis morem gerens heic refero; at nolo extremum praeterire, quod in Aegyptio Said Portu optimo iure celebratum est. **Monumentum**, dico, quod *Ferdinandi Lessae* in memoriam est positum, qui, uti norunt omnes, auctor fuit, ut Africae isthmus searetur et libera Europae commerciis pateret in orientem via. Haec sunt enim veluti pacis triumphi, quibus celebratis inter renascentes hic vel illic bellici furoris clades, humanæ universalis concordiae constituenda spes omnis nondum exsulat.

VIATOR.

